

Nr 32

Utlåtande i anledning av motioner om åtgärder för att fördjupa företagsdemokratin, m. m. och om en allmän inventering av arbetsplatsmiljön.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats dels de likalydande motionerna I: 809 av herr *Bohman m. fl.* och II: 953 av herr *Holmberg m. fl.*, såvitt motionerna avser forskning rörande arbetsplatsmiljön, dels motionen II: 1127 av herr *Josefson* i *Arrie m. fl.*

I motionerna I: 809 och II: 953 hemställas i förevarande del att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om åtgärder för att stimulera forskning rörande arbetsplatsmiljön.

I motionen II: 1127 hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredningar om en bättre samordning av den arbetsvetenskapliga, fysiologiska och psykologiska forskningen samt om möjligheterna för en allmän inventering av arbetsplatsmiljön.

I motionerna I: 809 och II: 953 an förs i här ifrå gavarande del bl. a. att kraven på en vidgad demokratisk samverkan i arbetslivet växer sig allt starkare och att man genom att målmedvetet utveckla företagsdemokratin kan ge den enskilde större inflytande och möjligheter att påverka sin egen situation. Debatten om arbetsplatsens demokrati har blivit alltmer intensiv och engagerande.

Allt detta är frågor som av tradition anses böra lösas av arbetsmarknadens parter.

Den mest betydelsefulla verksamheten inom detta område bedrivs enligt motionärerna under tillsyn av det av SAF, LO, TCO gemensamt etablerade utvecklingsrådet. Det är en banbrytande, systematisk försöksverksamhet i fördjupad företagsdemokrati som utvecklingsrådet initierat och fortlöpande följer.

När det gäller trivseln på arbetsplatsen måste ökad uppmärksamhet ägnas åt den yttre miljön. Lika väl som man på senare tid i bostadsdebatten ägnat ett större intresse åt bostadsområdenas planering för att åstadkomma en bättre boendemiljö bör man intressera sig för arbetsplatsernas yttre miljö. Vid planering av arbetsplatser och vid stadsplanering av mark för

industriändamål bör man ägna miljöfrågorna en större uppmärksamhet än hittills.

Ökade svenska insatser bör, framhåller motionärerna vidare, göras för att åstadkomma någorlunda likartade normer i olika länder beträffande miljökraven på arbetsplatserna. I avvaktan på att man uppnår en något så när lika konkurrens i detta avseende mellan vårt land och övriga industriländer bör staten ställa ökade medel till förfogande för investeringar i sådana kostnadskrävande miljöförbättringar vilkas förverkligande annars allvarligt skulle kunna försämra företagets konkurrensförhållanden.

Varje människa bör ha rätt till ett meningsfullt arbete, och individens kunskaper och färdigheter bör såvitt möjligt överensstämma med de krav arbetsuppgiften ställer på henne. Med hänsyn till den starka föränderlighet som kännetecknar arbetslivet i det moderna samhället är det såväl från individens som från det enskilda företaget och samhällets synpunkter nödvändigt att tillfredsställa det allt starkare framväxande kravet på individens möjligheter till en personlig utveckling i arbetet.

I motion II: 1127 anføres att de stegrade produktionskraven liksom kraven på fortsatt materiellt västånd lett till att kunskaperna om den enskilde individens förmåga att tåla olika påfrestningar föga undersökts. Vidare menar motionärerna att vi i vårt land — utifrån ekonomiska värderingar — tillåtit en centralisering av befolkning och näringsliv, som innebär ökade påfrestningar på den enskilde individen.

Den kanske allra viktigaste trivsselfaktorn är emellertid de vardagliga förhållandena på arbetsplatsen: lönen, anställningsvillkoren, befordringsgången, förhållandet till chefer och arbetskamrater, möjligheten till inflytande, känslan av att utträta något värdefullt och förmågan till överblick över det arbete som utförs.

Vi har, framhåller motionärerna, i dag en arbetsmarknad med stora löneklyftor och uppdelning av de anställda i kategorier med skilda arbetsförhållanden och social ställning. En stor del av orsakerna till otrivsel och psykisk ohälsa på arbetsplatserna står att finna i en föråldrad och auktoritär organisation inom industri och förvaltning. Uppdelningen i »arbetare», »förmän» och »tjänstemän» framstår som alltmera oberättigad.

Anställda som har hög lön har också en rad särskilda förmåner som längre semester, tidigare pensionsålder, naturaförmåner i form av tjänstebostad, tjänstebil och liknande. Till detta kommer fördelar av vardaglig karaktär, t. ex. möjlighet att under arbetstid utträta ärenden av personlig natur, tillgång till telefon på företagets bekostnad o. s. v. Genom sin sammanlagda effekt bidrar dessa och liknande faktorer till att bevara och förstärka gränserna mellan individer på arbetsplatserna.

Den arbetarskyddslag som funnits sedan lång tid har inriktats i första hand på fysiska skador i arbetet och hygieniska förhållanden men har

däremot inte innefattat de psykiska faktorer som finns inom arbetslivet.

Utformningen av arbete och arbetsplatsmiljö har stor betydelse för de anställdas välbefinnande. Strävandena att effektivisera och samordna den arbetsvetenskapliga forskningen bör innebära att arbetspsykologin får större utrymme och att den arbetsvetenskapliga forskningen integreras i den högre utbildningen.

Information om arbetsmiljöns utformning och betydelse bör inrymmas i grundskolans och gymnasiets utbildningsprogram. Vidare bör arbetarskyddet förbättras och tillgången på skyddsingenjörer ökas.

Avslutningsvis anför motionärerna att ett mera samlat grepp på frågan om utvecklingen av en arbetsmiljö som anpassas till dagens och morgondagens värderingar och behov är nödvändigt och att en enhetlig och samlad forskning inom det arbetsmedicinska området bör komma till stånd.

För riktlinjer i fråga om det fysiska och psykiska arbetarskyddet krävs en allmän inventering av miljöförhållandena på arbetsplatserna samt av arbetsvärderingen och de olika yrkenas funktion från miljösynpunkt.

Beträffande motiveringarna i övrigt hänvisas till motionerna II: 953 och II: 1127.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmedicinska institutet, Landsorganisationen, Svenska arbetsgivareföreningen och Tjänstemännens centralorganisation.

Arbetsmedicinska institutet anför beträffande motionerna I: 809 och II: 953 att det är nödvändigt med ökad forskning för att finna nya metoder att komma till rätta med olika slag av miljöstörning. Institutet påpekar att kraven på en »optimal» arbetsmiljö ökat och att man nu önskar eliminera faktorer, som man tidigare inte uppmärksammat. Behovet av forskning är stort, och inom institutet har man därför gjort en översikt över aktuella arbetsvetenskapliga forskningsprojekt. Institutet behöver dock ytterligare resurser för att kunna genomföra dem. Institutet tillstyrker att åtgärder vidtas för att stimulera forskningen rörande arbetsplatsmiljön.

Om motion II: 1127 anför institutet bl. a. följande.

Vad avser samordningen av den arbetsvetenskapliga, fysiologiska och psykologiska forskningen vill institutet erinra om de integrationssträvanden, som låg till grund för dess inrättande. Hittillsvarande erfarenhet av institutets verksamhet har också visat goda resultat av denna integration, varför det inte kan anses vara samordningsfrågorna, som nu är de allvarligaste, utan i stället resursproblemen. Utan en väsentlig ökning av forskningsresurserna kommer utvecklingen i vårt land att på sikt falla tillbaka.

Till motionens förslag om en utredning av möjligheterna för en allmän inventering av arbetsmiljön ansluter sig institutet men vill i det samman-

hanget också erinra om att institutet redan verkställt ett flertal delutredningar på området i fråga. Här kan då nämnas undersökningar angående yrkessjukdomarna silikos och byssinos, problemen vid skiftarbete, skogsarbetarnas och stuveriarbetarnas arbetsförhållanden, mindre arbetsplatsers arbetshygieniska förhållanden, problemen vid arbete i såväl varma som kylda lokaler, lotsars arbetsförhållanden m. m. Även om institutet således ansluter sig till behovet av en sådan allmän inventering av arbetsmiljön vill institutet starkt understryka betydelsen av att inventeringen till den del densamma tager sikte på arbetshygieniska frågor sker i institutets — såsom den centrala institutionen på området — regi.

Arbetskyddsstyrelsen anför att något åläggande för arbetsgivare att t. ex. förbättra den yttre miljön med nuvarande lagstiftning ej kan komma i fråga. Frågan huruvida lagen bör ändras i detta hänseende torde komma att behandlas i den allmänna översyn av arbetskyddslagstiftningen, som Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för socialdepartementet att låta verkställa.

Förslag till internationella rekommendationer för acceptabla bullernivåer har framtagits av ISO (International Standardization for Organization) och representanter för vårt land har aktivt deltagit i detta arbete. En svensk standard angående tillåtna bullernivåer, grundad på ISO:s rekommendation, torde föreligga inom den närmaste tiden.

Beträffande motion II: 1127 uttalar styrelsen följande.

I motionen berörs vikten av att ämnet arbetsmiljö inryms i grundskolans och gymnasiets utbildningsram. I anslutning härtill kan nämnas att frågan om att vid tekniska läroanstalter införa obligatorisk undervisning rörande arbetskydd togs upp till behandling av styrelsen redan år 1951 med 1948 års tekniska skolutredning. I det betänkande som utredningen avgav 1963 föreslogs också att ämnet arbetskydd och arbetshygien skulle medtagas i undervisningen. Frågan om undervisning i arbetskydd gällande grundskolan har behandlats i styrelsens remissyttrande över 1957 års skolberednings betänkanden »Grundskolan». I yttrandet framhöll styrelsen bl. a. att det är av väsentlig betydelse såväl för elev som för arbetsställe på vilket han skall erhålla yrkesorientering att ämnet arbetskydd i vidsträckt omfattning tas upp och får en framträdande placering på studieplanen i samhällskunskap samt att det är nödvändigt att lärare, som kommer att undervisa i arbetskydd, bereds tillfälle att genomgå kurs i detta ämne.

Beträffande den i motionen berörda frågan om utbildning av skyddingenjörer kan nämnas att skolöverstyrelsen i samråd med bl. a. styrelsen håller på med att utarbeta läroplan för arbetsmiljökurs (omskolningskurs) för biträdande skyddsingenjörer. Denna utbildning är avsedd att igångsättas redan detta år.

Den forskning som avses i motionerna torde komma att utföras av vissa institutioner, bl. a. arbetsmedicinska institutet, vilket enligt den utredning som föregick institutets tillkomst, skulle vara ett centrum för arbetsmedicinsk forskning.

Slutligen erinrar styrelsen om att i direktiven för den ovannämnda utredningen ingår bl. a. att uppmärksamma arbetsmedicinska institutets deltagande i arbetarskyddsverksamheten. I uppdraget torde även ingå att behandla sådana frågor om forskning som berörs i motionerna.

Arbetarskyddsstyrelsen avstyrker motionärernas förslag.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anser att yrkandena i motionerna I: 809 och II: 953 rörande åtgärder för att stimulera forskning om arbetsplatsmiljön är motiverade. Ökade resurser bör ställas till arbetsmedicinska institutets förfogande för sådan forskning.

Beträffande motion II: 1127 anför SAF vissa kritiska synpunkter och avstyrker motionen.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) säger sig dela motionärernas synpunkter på att arbetsplatsmiljön bör ägnas större uppmärksamhet än tidigare. TCO påpekar dock att i direktiven för den nyligen tillsatta utredningen om arbetarskyddslagen flera av de i motionerna behandlade spörsmålen tas upp. Vidare erinrar TCO om arbetsmedicinska institutets uppgifter. Flera av de åtgärder som motionärerna föreslår bör kunna vidtas genom detta institut om det ges tillräckliga resurser.

TCO anför vidare följande.

I motion II: 1127 föreslås också tillsättande av en utredning av möjligheterna för en allmän inventering av arbetsplatsmiljön utan att man i motionen ger någon anvisning om hur en sådan inventering skall gå till och vad syftet skulle vara med densamma. I takt med att de fackliga organisationerna ägnar frågan om arbetslivets demokratisering ökad uppmärksamhet kommer också arbetsmiljön att bli mer uppmärksammat än hittills. Detta bör medföra att de i motionen antydda frågorna kommer att bli behandlade den sedvanliga fackliga vägen, d. v. s. vid direkt kontakt mellan berörda parter på arbetsmarknaden. Det ovan sagda hänför sig i första hand till motion II: 1127, men avser också den del av motion II: 953 som behandlar forskning beträffande arbetsmiljön.

TCO avstyrker motionerna.

Landsorganisationen (LO) anför följande.

Arbetsmiljöproblemen har med åren blivit allt svårare att bemästra. För framtiden är ökade forskningsinsatser av stor betydelse för en förbättring av människans villkor i arbetslivet, men det är minst lika viktigt med en snabb utbyggnad av undervisningen i arbetsmiljöfrågor vid högskolorna och att de anställdas företrädare i arbetarskydds- och miljöfrågor ges bättre möjligheter att inom företagen verka för en förbättring av miljön. Den pågående utbyggnaden av arbetsmedicinska institutet och den tillsatta utredningen om arbetarskyddslagen bör kunna medföra att dessa önskemål infrias.

LO avstyrker motionerna.

Utskottet

I motionerna I: 809 och II: 953 hemställas, i den del av motionerna som hänvisats till allmänna beredningsutskottet, om åtgärder för att stimulera forskning rörande arbetsplatsmiljön. I motionen II: 1127 yrkas utredningar om bättre samordning av den arbetsvetenskapliga, fysiologiska och psykologiska forskningen samt om möjligheterna för en allmän inventering av arbetsplatsmiljön.

Utskottet vill först vad gäller den arbetsvetenskapliga forskningen erinra om att arbetsmedicinska institutet i februari 1970 framlagt en redogörelse för aktuella forskningsprojekt. Redogörelsen omfattar ett fyrtiotal projekt inom olika områden nämligen arbetsmedicin, arbetshygien, arbetsfysiologi och arbetspsykologi, vartill kommer ett antal tvärvetenskapliga projekt. I redogörelsen anföres bl. a. att den moderna arbetsvetenskapen till skillnad från den tidigare bedrivna inte är inskränkt till att syssla med väl definierade yrkesskador, orsakade av avgränsbara yttre förhållanden. Den ställs i stor utsträckning inför mera svårbestämbara yttringar av hälsorubbning och inför komplexa orsakssammanhang där fysiska och psykiska faktorer, förhållanden inom och utanför arbetsplatsen m. m. kan vara inblandade och på olika sätt påverka varandra. Arbetsvetenskapen måste således i stor omfattning ta upp tvärvetenskapliga projekt.

Ett förverkligande av ett forskningsprogram som det ovan berörda kräver avsevärda resurser. Den höjning av anslaget till arbetsmedicinska institutet som beviljats av årets riksdag avser, såvitt framgår av statsverkspropositionen, bl. a. att täcka kostnaderna för en förstärkning av institutets arbetspsykologiska resurser och för en ökning av institutets uppdragsverksamhet. I det likaså höjda anslaget till arbetarskyddsstyrelsen har medel beräknats för att styrelsen bl. a. genom uppdrag till institutet skall få utredningar på arbetarskyddsområdet genomförda.

Behovet av arbetsforskning synes emellertid komma att uppmärksammas även i ett annat sammanhang. Chefen för socialdepartementet har nämligen tillkallat sakkunniga för en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen. I de rätt omfattande direktiven för utredningen framhålles bl. a. att det är en angelägenhet för arbetarskyddet att beakta arbetstagarnas hela hälsosituation. En skärpt övervakning bör ske i syfte att arbetsmiljöfaktorerna skall bli anpassade till den mänskliga arbetskraftens fysiska och psykiska förutsättningar. Översynen skall således syfta till en lagstiftning som svarar mot en breddad målsättning för arbetarskyddet. Utredningen har att beakta de internationella strävandena på arbetarskyddets område. De anställdas möjligheter att öva inflytande på utformningen av arbetsmiljön skall ägnas stor uppmärksamhet. Stor vikt synes i förevarande sammanhang böra fästas vid att utredningen skall ta upp frågan om formerna för arbetsmedicinska institutets deltagande i arbetarskyddsverksamheten.

Såvitt utskottet kunnat bedöma bör den ovannämnda utredningen bli av stor betydelse för att klarlägga den arbetsvetenskapliga forskningens behov och möjligheterna att på olika sätt — exempelvis genom ökade ekonomiska resurser och åtgärder i stimulerande syfte — tillgodose dessa behov.

Utskottet är med hänsyn till vad ovan anförts inte berett att nu förorda det i motionerna I: 809 och II: 953 framförda förslaget om åtgärder för att stimulera forskning beträffande arbetsplatsmiljön. Utskottet anser sig inte heller böra tillstyrka de i motionen II: 1127 framställda yrkandena om utredningar beträffande bättre samordning av den arbetsvetenskapliga, fysiologiska och psykologiska forskningen samt beträffande möjligheterna för en allmän inventering av arbetsplatsmiljön.

I motion II: 1127 har bl. a. berörts den på arbetsplatserna förekommande uppdelningen av arbetstagarna i arbetare, förmän och tjänstemän och de skillnader i förmåner m. m. som ofta föreligger mellan de olika kategorierna. Utskottet vill erinra om att spörsmål av denna art prövats av utskottet vid behandlingen av motioner om jämlikhet mellan arbetare och tjänstemän (ABU 1970: 31). Utskottet har i utlåtandet starkt understrukt vikten av att en sådan jämlikhet kommer till stånd. I den mån de i nämnda utlåtande redovisade strävandena i detta syfte och av utskottet framlagt förslag fullföljes torde det i motion II: 1127 i här ifrågavarande del avsedda syftet bli i väsentlig grad tillgodosett.

Utskottet får med hänvisning till det anförda hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 809 och II: 953 till den del de hänvisats till allmänna beredningsutskottet inte må föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen II: 1127 i vad den avser samordning av viss forskning inte må föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 1127 i vad den inte berörts ovan under 2) inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Wallmark (m)*, Axel Kristiansson (cp), Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp), Karl Gustav Pettersson (s)*, Ernst Olsson (cp), Hansson (s), Ove Karlsson (s)* och Thorle Nilsson (s)* samt fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Gustafsson i Uddevalla (s)*, Larsson i Borrby (cp), fru Ekroth (s)*, herrar Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), Nilsson i Agnäs (m)*, fröken Åsbrink (s), herr Häll (s), fru Nilsson (cp)* samt herrar Rosqvist (s) och Sellgren (fp)*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

av herrar *Wallmark* (m), *Axel Kristiansson* (cp) och *Ernst Olsson* (cp), fru *Florén-Winther* (m), herrar *Larsson* i Borrby (cp) och *Nilsson* i Agnäs (m) samt fru *Nilsson* (cp).